

ната книга<sup>1</sup>, за да докаже, че въ своето развитие прѣзъ вѣковетѣ, собствеността е прѣкарала три фази. Въ началото тя е била колективна община: каквото въ Гармания едно врѣме и каквото въ руския миръ днесъ, земята принадлежала на племето, на селото, а се подѣлявала периодически между челядитѣ споредъ едни опрѣдѣлени правила. Прѣзъ тоя първи периодъ споредъ г. Лавле, били прѣминали всичкитѣ народи въ доисторическитѣ врѣмена. Когато римската история се явява, общинната собственостъ била вече замѣстена отъ колективната собственостъ на челядта, на рода, на gens. Прѣзъ тоя втори периодъ земята принадлежала на патриархалната челядь, както това може да се види въ срѣдновѣкова Франция и у днешнитѣ югословѣни. Въ третия периодъ се явява вече личната собственостъ, която благодарение на римското право и на осветената отъ него квиритарна собственостъ завладѣла постепенно почти цѣлъ образованъ свѣтъ. Казваме почти, защото сжществуватъ изключения. Геологията ни учи, че нѣкои материци сж запазили една флора и една фауна, които другадѣ отколѣ сж изчезнали. Тѣй напримѣръ казватъ, че въ Австралия се намиратъ животни и растения, които принадлежатъ на първитѣ периоди отъ геологическото развитие на нашата планета. По сжщия начинъ, все споредъ г. Лавле, отъ първия периодъ на развитието на собствеността сж се запазили и до днесъ мирътъ въ Русия и общинното землевладѣние въ о. Ява, а отъ втория периодъ и до день днешенъ била останала задругата у ония югословѣни, които не били подпаднали подъ влиянието на римското право.

Такава е теорията на г. Лавле. До сжщитѣ резултати и почти сжщеврѣменно е стигналъ и единъ французки исторически изслѣдователъ г. Paul Viollet<sup>2</sup>. Тая теория обаче не е приета отъ всички. Нейниятъ най-знаменитъ противникъ е г. Fustel des Coulanges, авторътъ на хубавата книга, *La Cité Antique*, който заедно съ Lange (*Römische Alterthümer*) и други историци подържа, че у гърцитѣ и римлянитѣ земята ни-

<sup>1</sup> De la Propriété et de ses Formes Primitives. Par Émile de Laveleye. Отъ тая книга има вече трето издание и прѣводи на разни европейски езици.

<sup>2</sup> Caractère collectif des premières propriétés immobilières, обнародвано въ Bibliothèque de l'Ecole des Chartes.